

Peter I. Kennan, C.A.

AUDITING BY COMPUTER

Uitg. The Institute of Chartered Accountants of Scotland, Augustus 1969 - 65 pag. Prijs 50 sh.

door Prof. Drs. Sj. Muller

Het gebruik van de computer brengt voor de accountant in hoofdzaak een drietal gevolgen mee:

- de administratie van de gecontroleerde ondergaat een aantal technische wijzigingen die de noodzaak doen ontstaan dat de accountant op andere wijze dan voorheen zich zal moeten vergewissen van de aanwezigheid van voldoende zelfcontrolerende maatregelen in het gekozen stelsel van procedures;
- er komen meer en andere gegevens beschikbaar dan voorheen;
- de vraag komt op in hoeverre de accountant voor zijn eigen werkzaamheden van de computer gebruik kan maken.

Het bovenvermelde boekje behandelt alleen het laatste aspect: het gebruik van de computer door de accountant zelf ter verbetering en versnelling van een aantal - formele - verificatiehandelingen. De betekenis hiervan in het geheel van de controlewerkzaamheden van de accountant komt evenmin aan de orde. Deze zal ook niet in alle gevallen dezelfde kunnen zijn, terwijl de opvattingen over de betekenis ervan, niet bij de beroepsgenoten in alle landen dezelfde is.

Na een inleidende beschouwing worden de mogelijkheden van het computergebruik door de accountant aan de hand van een zestal voorbeelden behandeld. Dit heeft het voordeel dat de uiteenzettingen zeer concreet zijn. Het bezwaar, dat de betekenis van de verificatiemaatregelen onbesproken blijft, zal men op de koop toe moeten nemen. De besproken programma's zijn alle op aanwijzing van de accountant door een programmeur van de cliënt vervaardigd. Hiermee was een periode van een dag tot een week gemeoid. Wellicht verklaart dit waarom in de geciteerde gevallen geen gebruik is gemaakt van t.b.v. verificatiewerkzaamheden van de accountant ontworpen standaardprogramma's¹⁾. Dat het opstellen van de besproken verificatieprogramma's zo weinig tijd vergde wordt voor een belangrijk deel verklaard door de omstandigheid dat het eigenlijke programmeurswerk door een programmeur van de cliënt is verricht,

terwijl hetgeen verlangd werd op duidelijke wijze door of namens de accountant werd geformuleerd en gedocumenteerd.

De auteur bepleit dit programmeren door een programmeur van de cliënt met een beroep op zijn bekendheid met systemen, recordindelingen e.d. Bezwaren hier tegen komen niet ter sprake; zelfs wordt niet ingegaan op de vraag hoe de accountant de juistheid van de vervaardigde programma's kan toetsen!

De voorbeelden hebben betrekking op de volgende onderdelen van de administratie; bij elk is in het kort vermeld welke handelingen in hoofdzaak door de computer worden verricht:

- debiteurensaldolijst; natellen en afdrucken van geselecteerde posten, (grote bedragen, achterstallige saldi, rekeningen met creditsaldo, e.d.);
- voorraadlijst; narekenen, natellen en afdrucken van geselecteerde posten (geringe omzetsnelheid, negatief saldo, hoge bedragen, aanwijzing van steekproefsgewijs met werkelijke voorraad te verifiëren posten, waarbij steekproef wordt genomen met vaste intervallen tussen de artikelen);
- lijst uitstaande hypothecaire vorderingen; natellen, aanmaak saldo-opgave voor steekproefsgewijs te controleren posten en afdrucken geselecteerde saldi (ongebruikelijke condities, saldi boven op te geven limiet, e.d.);
- loonlijst; natellen, vergelijken met voorgaande en registreren van loonnummers van nieuw in dienst getreden en uitgetreden werknemers, van werknemers met gewijzigde arbeidsvoorwaarden of gewijzigde toeslagen resp. inhoudingen, van werknemers met een beloning in de laatste periode en/of cumulatief boven een op te geven limiet e.d.; in een verdere bewerking worden van de geregistreerde loonnummers - met gebruikmaking van de bestaande gegevens en programma's van de cliënt - de gewenste bijzonderheden in de juiste volgorde afgedrukt;
- voorraadadministratie; het scheppen van de mogelijkheid tot waarneming van de nauwkeurigheid waarmee deze wordt gevoerd door het recapituleren en in de gewenste volgorde afdrucken van de mutaties in de voorraden tussen twee achtereenvolgende dagen met gebruikmaking van de nog beschikbare mutatiegegevens; in een voorgaande bewerking is door vergelijking van twee achtereenvolgende bestandsvastleggingen vastgesteld welke artikelen in de betrokken periode zijn gemuteerd;

- steekproefsgewijze detailcontrole op de ontvangsten en terugbetalingen bij een woningbouwvereniging; natellen van de totale ontvangsten en terugbetalingen met behulp van de vastlegging daarvan in voor de machine leesbare vorm en selectie van in detail te controleren posten volgens een door de machine uit te voeren aselecte steekproef.

Deze steekproef werkt met een variabel interval; deze interval wordt bepaald door de laatste cijfers van de code van de voorlaatste geselecteerde rekening een rekenkundige bewerking te doen ondergaan.

De uitvoering van al deze programma's werd aan de cliënt toevertrouwd. Gesteld wordt dat er geen bezwaar tegen bestaat als de cliënt de aard der uit te voeren verificatieprogramma's kent, mits hij geen invloed kan uitoefenen op de geselecteerde afgedrukte posten. Dit laatste wordt voorkomen door bij uit te voeren steekproeven geval voor geval de eerste te selecteren post en de interval in een parameterkaart aan het uit te voeren programma mee te geven. De vraag, in hoeverre op deze wijze ongerechtigden in het programma voorkomen kunnen worden, blijft onbesproken.

Alles bijeen genomen kan worden gesteld dat voor diegenen onder de collega's, die gelegenheid hebben gehad zich in voldoende mate op

de hoogte te houden van de ontwikkelingen op het onderhavige gebied, niet veel nieuws wordt geboden. De werkzaamheden waartoe van de computer gebruik wordt gemaakt (narekenen, natellen, vergelijken, selecteren, afdrukken) zijn geen andere dan reeds eerder door collega Starreveld¹⁾ als mogelijk zijn genoemd. Voor die collega's die geen gelegenheid hebben gehad zich op de hoogte te stellen van de mogelijkheid tot het inschakelen van de computer bij hun eigen werkzaamheden kan kennisneming van de uitgave van onze Schotse collega's nuttig zijn; het zal slechts weinig tijd van hen vergen en zij zullen een duidelijk beeld kunnen krijgen, niet alleen van de mogelijkheden, maar ook van de wijze waarop zij hun wensen te dien aanzien t.b.v. programmeurs dienen te formuleren.

¹⁾ Zie bespreking van een aantal van deze programma's door collega D. Steeman in „Informatie” van september 1970. In „Informatie” van februari 1969 werd reeds eerder door collega B. S. Drent op het bestaan van algemene controleprogramma's (m.i. is de term „verificatieprogramma” te prefereren) gewezen.

²⁾ Zie zijn opsomming op pag. 74 van „Stramien”, Uitg. Samsom/Kluwer 1967.